

Урок № 19

Тема. Остап Вишня. Трагічна творча доля українського гумориста, велика популярність і значення його усмішок у 1920-ті роки

Мета: ознайомити учнів із життєвим творчим шляхом письменника, зацікавити його творами; розвивати навички роботи з додатковими джерелами, вміння виділяти головне, висловлювати власну думку з приводу порушених проблем; розширювати кругозір; виховувати оптимістичне світобачення, почуття гумору, естетичний смак.

Тип уроку: урок-дослідження.

Форми і методи роботи на уроці: індивідуальна, фронтальна.

Забезпечення уроку: портрет письменника, видання творів, ілюстративні матеріали до біографії.

Міжпредметні зв'язки: історія, культурологія.

Хід уроку

I. Організаційний момент. (5 хв).

1. Перевірка наявності учнів.

2. Перевірка готовності учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів. Перевірка домашнього завдання.

Заслуховування усних творів школярів про способи самоствердження людини (за романом В. Підмогильного «Місто» та власними спостереженнями).

III. Сприйняття та засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Вступне слово вчителя.

О. Вишня, із життям і творчістю якого ми розпочинаємо знайомство, писав: «Я вважаю за українця не того, хто вміє добре співати “Реве та стогне” та садити гопака, і не того, в кого прізвище на “ко”, – а того, хто бажає добра українському народові, хто сприяє його матеріальному і духовному розвитку, бо ото і є справжні українці». Як актуально звучать ці слова і в наш час! Письменник обрав своєю зброєю в боротьбі за людину сміх – то дошкульний, то доброзичливий, то гіркий крізь сльози, який завжди супроводжував наш народ у його багатостраждальній історії. На поневолення й зневагу українці часто відповідали в'їдливим висміюванням (згадаймо хоча б знаменитий лист запорожців турецькому султану). Сам Остап Вишня замислювався: «Оце я собі думаю: що треба, щоб мати право з людини посміятися, покепкувати?...» І сам відповідав: «Треба – любити людину. Більше ніж самого себе...» Чи відчуємо й ми цю любов – подивимося на уроці.

2. Опрацювання схеми «Життєпис митця». Робота в зошитах

3. Слово вчителя.

Гумор! Це щит душі людини від розпачу і меч до всього ворожого. Не навчившись правильно сприймати й розуміти гумор, не станеш справжньою людиною – життєрадісною і самокритичною.

Почуття гумору – одна з провідних рис характеру українців. Гумористична, сатиристично-викривальна традиція дуже потужні і в українському фольклорі, і в українській літературі (твори С. Руданського, Л. Глібова, І. Нечуя-Левицького, І. Карпенка-Карого, В. Самійленка та ін.).

«Елемент гумористично-сатиричний дуже багатий у нашого народу, – підкреслював, наприклад, Іван Франко. – Його гострий дотеп, його сльозами поблискуючий сміх послужив за основу безсмертним твором Миколи Гоголя, сплотив знамениті Квітчині повісті “Салдацький патрет”, “Конотопська відьма” та ін.».

Гумор має велику силу. В одному з листів до Віктора Гюго Оноре де Бальзак зауважив, що сміхом виправляють вдачу.

А М. Гоголь твердив: людського сміху боїться кожний, навіть той, хто вже нічого не боїться. Сміх, на його думку, потрібен для життя не менше, ніж дощ квітам, повітря – людині.

4. Робота зі словником літературознавчих термінів.

Повторення понять: «комічне», «гумор», «сатира», «іронія», «сарказм», «гротеск», «засоби творення комічного».

5. Ознайомлення зі змістом усмішки «Моя автобіографія»

6. Коментар вчителя.

Остап Вишня майстерно володів усіма засобами комічного. Універсальним принципом своєї творчості вважав гумористичне або ж сатиричне змалювання контрастів. «Спостерігайте контрасти, і буде сміх», – говорив він.

Зі змістом гуморески Остапа Вишні «Моя автобіографія» ми вже познайомилися. Подивимося, якими засобами творення комічного користується в ній автор.

7. Спостереження над текстом, виділення засобів комічного.

1. Використання військових, наукових, політичних термінів для зображення побутових подій чи щоденної роботи.

«Правда, неясна якась ще тоді була в мене класова свідомість. З одного боку – цілував барині ручку, а з другого – клумби квіткові їй толочив. Чистий тобі лейборист».

2. Змішування стилів – поєднання художнього й ділового.

«У мене нема жодного сумніву в тому, що я народився, хоч і під час мого появи на світ білий, і потім – років, мабуть, із десять підряд – мати казали, що мене витягли з колодязя, коли напували корову Оришку. Трапилася ця подія 1 листопада (ст. стилю) 1889 року, в містечку Груні, Зіньківського повіту на Полтавщині».

3. Використання або розуміння фразеологізмів у прямому значенні.

«Пориви чергувались. То вглиб тебе потягне – тоді ото ямки колупаєш, то погирить тебе в височінь, на простір, вгору кудись. Тоді лізеш у клуні на бантину горобці драти або на верби по галенята».

4. Уживання іронії, прихованої насмішки, коли про якесь явище чи особу говориться в позитивному чи навіть захопленому тоні, а на увазі мається зовсім протилежне.

«Школа була не проста, а “Міністерства народного просвещенія”. «Книга, що найсильніше на мене враження справила в моїм житті, – це “Катехізіс” Філарета. ...Ще якби так – прочитав та й кинув, воно б і нічого, а то – напам’ять».

«Взагалі, любив я книжки з м’якими палітурками. Їх і рвати легше, і не так боляче вони б’ються, як мати, було, побачить».

5. Використання парадоксів – сполучення несумісних понять, що виключають чи протиречать одне одному.

«Із подій мого раннього дитинства, що вплинули (події) на моє літературне майбутнє, твердо врізалась в пам’ять одна? Упав я дуже з коня. ...Тиждень зо три після того хворів. І тоді я зрозумів, що я на щось потрібний, коли в такий слушний момент не вбився. Неясна ворухнулася в мене тоді думка: Мабуть, я для літератури потрібний».

6. Використання народної етимології, лайливих висловів.

«– Отаке стерво було, як і ти оце!...»

«– Яка то лиха година картоплю підриває?»

7. Уживання жартівливих народних прислів’їв та приказок, порівнянь.

«Куди дірка дівається, як бублик їдять», «як мокра миша», «душа аж у п’ятах».

8. Зображення комічних ситуацій, подій, деталей.

«Писатиме, – сказав якимось батько, коли я, сидячи на підлозі, розводив рукою калюжу. Справдилося, як бачите, батькове пророкування».

8. Ознайомлення зі змістом усмішки «Письменники». Обмін враженнями щодо прочитаного

9. Складання паспортів творів

V. Підбиття підсумків уроку

1. Інтерактивна вправа «Мікрофон».

– О. Вишня уявляється мені людиною...

2. Оцінювання знань учнів. Оголошення оцінок з їх аргументацією.

VI. Домашнє завдання

Знати біографію письменника, прочитати гумореску «Сом».

Урок № 20

Тема. Остап Вишня. «Сом». Оптимізм, любов до природи, людини, м'який гумор як риси індивідуального почерку Остапа Вишні

Мета: допомогти учням усвідомити своєрідність, оригінальність творів письменника-гумориста, їх ідейно-художні особливості;
розвивати навички аналізу усмішок, виділення художніх засобів, прийомів комічного та визначення їх ролі у творі, вміння порівнювати пейзажні описи різних авторів;
виховувати оптимістичне світобачення, любов до природи, почуття гумору, самокритичність.

Тип уроку: формування вмінь та навичок.

Форми і методи роботи на уроці: індивідуальна, фронтальна.

Забезпечення уроку: портрет письменника, видання творів, ілюстрації до них, краєвиди мисливських угідь Слобожанщини.

Тип уроку: формування вмінь та навичок.

Міжпредметні зв'язки: історія, культурологія.

Хід уроку

I. Організаційний момент. (5 хв).

1. Перевірка наявності учнів.

2. Перевірка готовності учнів до уроку.

II. Оголошення теми й мети уроку. Мотивація навчальної діяльності на уроці

1. Вступне слово вчителя.

У 1949 році Остап Вишня, не приховуючи іронії, написав своїм недоброзичливим критикам: «Спасибі вам усім, мої дорогі рецензенти, за вашу думку про мою роботу! Пишіть, що хочете, говоріть, як знаєте! Мою роботу рецензував народ!

...Чи зрозумієте ви, рецензенти мої, що взявшись за літературну роботу, я ніколи не думав про гонорар, про свою славу і всяке таке. Я почав робити те, що, на мою думку, могло дати користь народові.

...Найвищого “гонорару”, як веселий блиск в очах народу,— нема».

Хоч деякі твори Остапа Вишні, як кажуть, віджили своє, його мисливські усмішки і донині чарують нас сміхом, дотепністю, легкою іронією та ліризмом, українознавчі гуморески примушують замислитися «про себе й про нас». Сьогодні на уроці ми розширимо своє уявлення про ідейно-художнє багатство кращих творів Остапа Вишні.

III. Формування вмінь та навичок

1. Слово вчителя.

Остап Вишня був великим шанувальником полювання, завзятим мисливцем, але займався цим з однією метою – побути на природі, зустріти світанок, послухати мисливських оповідей та побрехеньок чи анекдотів. Результатом переосмислення почутого й побаченого стали його знамениті «Мисливські усмішки», в яких поєдналися «секрети» полювання, зворушливі ліричні картини природи та сатира на губителів природи. І все це, звичайно, приправлене іскристим гумором.

2. Обмін враженнями щодо прочитаного.

(Гуморески «Сом», «Як варити і їсти суп із дикої качки» та ін.)

3. Слово вчителя.

«Мисливські усмішки» є найбільш поетичними творами Остапа Вишні, нагадують «поезію в прозі» й можуть розглядатися поряд із «Записками мисливця» І. Тургенева, мисливськими етюдами та оповіданнями М. Лєскова, М. Пришвіна та ін.

Після війни Остап Вишня найчастіше вирушав на полювання з М. Рильським, якого називав Максимом Черешнею. Переважно вони поверталися без здобичі, бо не за нею ходили, але задоволені й щасливі.

Герої «Мисливських усмішок» – благородні, розумні, кмітливі й дотепні люди. Вони веселі оповідачі, знавці безліч мисливських вигадок і побрехеньок. Разом із тим – щирі любителі й охоронці природи.

Саме такими є й персонажі гуморесок, що їх ми аналізуватимемо.

4. Робота над характеристикою героя.

Схарактеризуйте оповідача гуморески «Сом».

Орієнтовна відповідь. Проста людина, дотепний оповідач, уміє посміятися і над собою, і над іншими, наприклад, паном; любить природу, захоплюється її красою; милується качаточками-чиряточками; не позбавлений фантазії.

5. Складання паспорту твору «Сом». Робота в зошитах.

IV. Закріплення знань, умінь та навичок

1. Заключне слово вчителя.

Про індивідуальний стиль Остапа Вишні та його особливості добре сказав літературознавець І. Дузь: «Остап Вишня – майстер динамічного діалогу та ліричної оповіді, барвистого пейзажу і точної портретної деталі, тонкого психологічного аналізу і скульптурного образу». У своїх творах письменник широко використовував гіперболу й гротеск, контраст між вигаданим та справжнім, поєднання реального та фантастичного, ліричного й сатиричного. Крім усього іншого, «Мисливські усмішки» мають ще й пізнавальний, анімалістичний характер.

Пісні, прислів'я, приказки, казкові зачини надають усім творам Остапа Вишні чарівної задушевності та ліричності.

V. Підбиття підсумків уроку

1. Інтерактивна вправа «Мікрофон».

– Гуморески Остапа Вишні сподобалися мені тим, що...

2. Оцінювання знань учнів. Оголошення оцінок з їх аргументацією.

VI. Домашнє завдання

Підготуватися до контрольної роботи